

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора психологічних наук, професора, професора кафедри соціальної психології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Коваленко Алли Борисівни

на дисертаційне дослідження Базиль Тамари Станіславівни

«Соціально-психологічна готовність волонтерів медичної галузі

до діяльності в кризових умовах», подане на здобуття наукового ступеня

доктора філософії за спеціальністю 053 – «Психологія»

(05 – Соціальні та поведінкові науки)

Проблематика волонтерства нині є однією з найбільш актуальних та затребуваних, оскільки саме волонтери разом з військовими стояли і стоять на передньому краї боротьби за незалежність української державності, забезпечуючи потреби не тільки тих, хто зі зброєю в руках боронить нашу державу, але й інших груп населення (внутрішньо переміщених осіб, тих, що втратили житло, постраждали від обстрілів, дітей, які втратили батьків, тощо). В умовах повномасштабного вторгнення росії на територію України діяльність волонтерів медичної галузі набуває особливої актуальності, оскільки їм доводиться працювати в екстремальних умовах, ухвалювати оптимальні рішення, які дають змогу зберегти життя та здоров'я військових.

У вступі дисертантка чітко та лаконічно презентує науковий апарат роботи: актуальність теми, мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, зв'язок з науковими темами, які розробляються в лабораторії когнітивної психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України.

Загальний аналіз дисертаційного дослідження свідчить про те, що вона має наукову новизну, теоретичну і практичну значущість, а її основні результати узагальнено відображені у висновках.

Перший розділ «Теоретико-методологічні засади вивчення проблеми соціально-психологічної готовності особистості до волонтерської діяльності в кризових умовах» окреслює концептуальні засади дослідження в рамках

ресурсно-компетентнісного підходу, містить дискусію щодо тлумачення поняття волонтерської діяльності як соціальної активності особистості, сутності соціально-психологічної готовності, її структурних і змістових складових.

Результатом теоретичного аналізу стала побудова теоретичної моделі дослідження, яка містить психологічні (мотиваційні, емоційні та вольові ресурси, психологічний капітал, Soft Skills) та соціально-професійні ресурси волонтерів (вік, стать, освіта, матеріальний дохід, стаж трудової діяльності, напрям волонтерської активності, стаж волонтерства в медичній галузі в кризових умовах та ін.).

У розділі 2 «Емпіричне дослідження особливостей психологічної готовності волонтерів медичної галузі до діяльності в кризових умовах» представлено інформацію щодо методичного забезпечення та організації емпіричного дослідження. Крім цього, з'ясовано особливості психологічної готовності волонтерів медичної галузі до діяльності в кризових умовах та розкрито її базові складові.

Досить цікавим і обґрунтованим є підхід до організації вибірки: основної та двох допоміжних. Основну вибірку складає група волонтерів медичної галузі, які здійснюють свою діяльність у кризових умовах, поділені на три категорії: особи з освітою в галузі медицини; особи, які отримали спеціальність менеджменту в сфері охорони здоров'я; особи, які на даний час отримують освіту в галузі медицини, тобто студенти медичних спеціальностей (150 осіб). Дві допоміжні вибірки склали 150 волонтерів, які здійснюють волонтерську діяльність у кризових умовах, але не в медичній, а інших галузях, та 50 волонтерів медичної галузі, які надають допомогу в більш безпечних, не кризових умовах. Загальний обсяг досліджуваних складає 350 осіб, які займаються волонтерською діяльністю.

Окремо слід відзначити методичний інструментарій емпіричного дослідження, який адекватний меті та завданням і дозволяє всебічно вивчити досліджуваний феномен. Незаперечним досягненням дисертаційної роботи є розробка дисертанткою діагностичного інструментарію для визначення

сформованості психологічної готовності волонтерів медичної галузі до діяльності в кризових умовах, підтвердження його конструктивної валідності.

Розділ 3 «Емпіричне визначення соціально-психологічних ресурсів волонтерів медичної галузі під час війни» містить опис провідних і допоміжних характеристик та конкретизацію моделі соціально-психологічної готовності волонтерів медичної галузі до діяльності в кризових умовах. Виявлено відмінності між трьома групами досліджуваних: студентами-майбутніми медиками; медичними працівниками; управлінцями в сфері охорони здоров'я.

Виокремлено провідні характеристики соціально-психологічної готовності волонтерів медичної галузі до діяльності в кризових умовах: творчу комунікативну спрямованість, стресостійкість, самоефективність та стаж волонтерської діяльності. Допоміжними психологічними складовими готовності є: мотиваційні, емоційно-вольові та інтелектуальні ресурси особистості, а також Soft Skills.

Дисертаційне дослідження Базиль Т. С. має беззаперечну наукову новизну, яка полягає в побудові структурно-змістової моделі соціально-психологічної готовності волонтерів до діяльності в кризових умовах; розробленні й апробації діагностичного інструментарію для визначення особливостей сформованості психологічної готовності особистості до волонтерської діяльності в медичній галузі в кризових умовах; виявленні особливостей сформованості соціально-психологічної готовності студентів медичних спеціальностей, медичних працівників та управлінців сфери охорони здоров'я до волонтерської діяльності під час війни; виокремленні базових, провідних та допоміжних складових соціально-психологічної готовності волонтерів медичної галузі до діяльності в кризових умовах.

Теоретичне значення одержаних у ході дослідження результатів визначається створенням структурно-змістової моделі соціально-психологічної готовності волонтерів до діяльності в кризових умовах та визначенні базових, провідних та допоміжних складових соціально-психологічної готовності волонтерів медичної галузі до діяльності в кризових умовах.

Практичне значення результатів дослідження полягає в можливості їх

використання у медичній сфері, освіті, соціальній роботі, психологічному консультуванні, психологічній реабілітації, а також для науково-методичних розробок при створенні навчальних курсів із соціальної психології, військової психології, основ психологічного консультування та психологічної реабілітації, психології кризових ситуацій, при розробці психологічних практик і технологій підвищення продуктивності діяльності волонтерів медичної галузі в умовах війни. Створений методичний інструментарій для визначення сформованості соціально-психологічної готовності до волонтерської діяльності в медичній галузі в кризових умовах може використовуватися дослідниками у ході вивчення волонтерської діяльності та за його модифікації і в інших сферах волонтерства.

Дисертація має значний обсяг, що складається з 358 сторінок, з яких основний обсяг – 219 сторінок. Список використаних джерел налічує 255 найменувань, з яких 145 – іноземною мовою.

Результати дисертаційного дослідження мають достатню кількість апробацій на 6 наукових заходах різного рівня та викладені в 9 публікаціях, серед яких 1 стаття в зарубіжному науковому періодичному виданні, включеному до міжнародної наукометричної бази Scopus; 3 статті в наукових періодичних фахових виданнях з психології, включених до переліку, затвердженого МОН України (категорії Б); 5 статей і тез апробаційного характеру в збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до діючих нормативних вимог, має класичну структуру та логічно побудована. Якісно здійснений теоретичний аналіз проблеми, застосування адекватних стосовно поставлених завдань методів дослідження, репрезентативна вибірка, належний аналіз та узагальнення отриманих емпіричних результатів свідчать про їх *достовірність*, а також *наукову обґрунтованість* сформульованих у дисертації наукових положень та підсумкових висновків. *Завдання*, поставлені дисертанткою на початку дослідження, *виконані повною мірою*. Високий рівень аналізу результатів теоретико-емпіричного дослідження свідчать про *оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності*.

Загалом позитивно оцінюючи зміст, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та побажання.

1. Для встановлення конструктивної валідності сформованого психодіагностичного інструментарію визначення готовності до волонтерства в кризових умовах варто застосовувати конфірмаційний факторний аналіз, а не експлораторний (пошуковий), як це здійснено в роботі (підрозділ 2.2).

2. У підрозділі 2.3 простежується певна нечіткість дефініцій, а саме виокремлені за допомогою факторного аналізу складові психологічної готовності волонтерів медичної галузі до діяльності в кризових умовах, що визначені здобувачкою як базові, на сторінці 154 зазначаються як головні характеристики досліджуваної готовності.

3. Другий висновок третього розділу містить занадто великий перелік відмінностей при порівнянні продуктивності трьох груп волонтерів медичної галузі, які працюють у кризових умовах: студентів медичних спеціальностей, працівників медичної сфери, управлінців у галузі охорони здоров'я. Результати дослідження, представлені здобувачкою, могли б бути викладені в більш узагальненій формі, без надмірного деталізування.

Висловлені зауваження й дискусійні побажання не зменшують загального позитивного враження від дисертаційної роботи та не знижують наукової цінності викладених у ній наукових результатів, вони носять рекомендаційний характер і не впливають на обґрунтовану вище загальну позитивну оцінку роботи.

Загальний висновок та оцінка дисертації щодо присудження ступеня доктора філософії.

Характеризуючи загалом здобуті Базиль Т. С. теоретико-емпіричні результати, можна зробити висновок про багатоаспектний та ґрунтовний підхід до дисертаційної роботи, що свідчить про значний науковий інтерес дисертантки до об'єкту дослідження та високу ефективність проведеної експериментальної роботи.

Дисертація Базиль Тамари Станіславівни «Соціально-психологічна готовність волонтерів медичної галузі до діяльності в кризових умовах» за унікальністю, оригінальністю, вагомим науковим внеском, значним теоретичним та практичним значенням для психологічних наук, за змістом, структурою та оформленням відповідає вимогам п.п. 6, 7, 8, 9 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» № 44 від 12 січня 2022 р., вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій», а також напряму досліджень освітньо-наукової програми Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України із спеціальності 053 Психологія, галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки. Авторка правомірно заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора філософії за вказаною спеціальністю.

Доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри соціальної психології,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

 Коваленко А. Б.

